

Kőhalmi Béla: Kun Béláék

A kormányon lévő szociáldemokrácia Népszava-ja, amíg csak Ukrajnán túl tudta a bolsevizmust, addig nagyon rendes hangon írt a proletariátus forradalmáról.* Saját erejéből nem tellett ugyan, – vagy a bátorságból nem tellett – de igyekezett tisztességesen lefordíthatni az Arbeiter Zeitung-nak jól informált cikkeit az orosz állapotokról, amelyek ha szimpátiákat nem is, de elfogadhatóbb képzeteket ojtogattak belénk az oroszországi társadalmi forradalomról. Az uralkodó osztályok is így tettek – hányszor mutatott rá a Népszava – a külföld szocialistáit dicsérték és piszkolták a hazaiakat. Ennek a fegyvernek az alkalmazását ugyancsak korát tanulta el a magyar szociáldemokrácia. Dicsérni azt, ami még veszélytelen, mert távol van, piszkolni azt, ami itthon is fölütötte a fejét, mert veszedelmeket rejt. Piszkolni, ha mindjárt a proletariátus forradalmi lendületéről van is szó. Piszkolni, ha mindjárt az egyetlen forradalmi osztály történelmi hivatásvállalásáról van is szó. Piszkolni még azon az áron is, ha a mocskolódásban a legtisztább jelszavakra, a kommunizmusra, a proletárforradalomra is sár freccsen. Ezt a fegyvert még 1918 januárjában volt alkalma kipróbálni a magyar szociáldemokráciának.

A magyar kommunisták ellen indított hadjáratot bejelentő vezércikk úgy ír a magyarországi kommunistákról, mint akik egytől-egyig nem mások, mint a magyar munkásmozgalom kivetettjei, csak olyan alakok, akik tehetség, becsület vagy ka-

Ámbár a Vázsonyi parancsolta bolsevik sajtó-hadjárat idején a Népszava 1918 febr 17-én Lapszemlét közöl bolsevik-ellenes nyilatkozatokból »kommentár nélkül« és megszólaltatja többek között Miksa badeni herceget is. Hát érdekelheti a forradalmi szellemű munkásságot egy német nagyherceg nyilatkozata? Ilyet a Világ sohasem tett meg.

rakter híján nem tudtak beilleszkedni a magyar proletármozgalom »nagy kereteibe.« Másodszer történik meg ezúttal, hogy a magyar szociáldemokrácia sajtóorgánumai lekicsinylik; kigúnyolják, leköpi a magyar proletariátus forradalmi szellemét 1918 januárjában, mikor a bresztlitovszki hurok készült s a Szociáldemokrata párt langyos és áruló békepolitikájával szemben a fiatal magyar szocialista ellenzék két-három január 12-iki munkásgyűlésen elfogadtatta a budapesti Munkástanács megalakításáról szóló pártvezetőségellenes határozatot, majd pedig a contre coeure általános sztrájkra kényszerült pártvezetőség sztrájklefúvó határozatát megopponálta, a Szocializmus 1918 februári számában – a türelmes Kunfi asszisztálása mellett – ezt írta forradalmi elégtelenségű munkások akciójáról Pogány József, jelenleg a Katonatanács elnöke: A paródiát teljessé tette, hogy amíg Trockyék gépfegyverrel lövöldöztek a burzsoázia csapataira, hát a magyar talmi-bolsevikiek papírgolyóbisokkal lövöldöztek a pártvezetőség kiküldött szónokaira. A kormánytól nem tudták kicsikarni a békeagitációért okatlanul és jogtalanul letartóztatottak szabadonbocsátását, hát tehetetlenségükben a pártvezetőséget vádolták meg, hogy ő idézte elő az antimilitarista agitációval vádlottak elfogatását Végső summázásban a magyar bolsevikparódia rövid életének eredménye: nem tízezrek tüntetése Tisza vagy Wekerle ellen, hanem csak tízek tüntetése a Népszavaház és a pártvezetőség ellen. Nem volt semmi lángja, amely eltejifdeincfet égette volna meg, hanem csupán füstje, mely a magunk arcát kormozta be. A hatalmas szociáldemokrácia minden elnyomottak pártja, alig egyhetes, fiatal pártellenzéktől kérte gúnyolódva számon, hogy nem tudta kicsikarni a békeagitációért letartóztatott szervezett munkások szabadonbocsátását. A békéért indult és a pártvezetőség, stemplije szerint »győzelmes« sztrájk, mely – Pogány szerint – ne nevéssünk, sírjunk – a háborús reakciót visszaverte az egész vonalon«, nem tudta kiszabadítani munkás békeagitátorait. Mégis, a gúnyolódó mondatok mélyén ott van a térdreborulás Troczkijék forradalmi tevékenysége előtt. Farizeus módon írja: »a munkásság növekvő aggodalommal látta, hogy veszedelembbe került a péké, az orosz forradalom és a választójog ügye.« A jóhiszemű munkásság utólag sem kételkedett abban, hogy; a pártvezetőség az orosz forradalom és nem a saját bőre megmentése érdekében proklamálta a tömegsztrájkot és nem háborodott fel azon

a történelmi hamisításon, mely a magyar választójogot az orosz forradalommal egyenlő jelentőségre emelte. Virágjában, falánsága, és hatalma teljében lévő osztrák magyar militarizmus ellen feltámadó mozgalmat, mely ezerszer nagyobb kockázatot készült magára venni, mint a felbomlás őszi rózsájával ékes októberi forradalom, leköpte a pártvezetőség, mert kispolgári kényelmét megzavarta. Ami azt jelenti, hogy forradalmi mozgalmat, – ha már nem lehet jégre tenni – csak akkor szabad csinálni, ha az már kockázattal abszolúte nem jár. Sőt ha kockázattal az ellenkezője jár. Meg is »érdemelte a pártvezetőség azt, hogy Károly király telefonon gratuláljon a főkapitánynak! azért, mert a rendkívüli pártkongresszus olyan bölcs és mérsékelt határozatokat hozott.

... Keserves és elviselhetetlen, ha látja az ember, hogy akitől a jövő formálását várta volna az ember, ugyanabba a hibába esnek, mint a régi rend gyűlölt figurái. Tiszáéknak azt olvasták fejükre – lehangosabban; a szociáldemokraták – hogy hazardőrök voltak, mindent egy kártyára tettek föl. Azok mindent a német győzelem kártyájára, a mi szociáldemokratáink pedig mindent ennek az országnak és népének sorsát a demokrácia kártyájára. Nem akarják tudomásul venni, pedig illeték tudniok, hogy az a szerep, amelyet a szindikalisták, a zimmerwaldisták és Leninek szántak az államnak, szükségképpen más helyet jelöl ki a számukra a munkásmozgalomban. Hogy tehát in ultima analysi ebből, a más államkonceptióból folyik az a testvérgyilkos harc, mely el akarja tiporni azt a szociáldemokráciát, mely csak a demokráciáért harcol és kénytelen bementeni a bérmunkásság győzelmének föltételeiről. A Népszava ártatlan arcot vág a viharszeles agitációra, csodákozva néz szét, hogy őt, a proletárpártot hogy támadhatja a másik tábora a proletariátusnak, nem akarja tudomásul venni, hogy amikor ő az imperializmus romjaiból akarja kimenteni a demokráciát, hogy akkor a régi renddel alkuszik. A Népszava egyáltalában nem ismeri fel, hogy a munkásmozgalom perspektíváit másképp is el lehet gondolni, mint rothadt parlamentarizmussal. Egyáltalában sohasem akarta tudomásul venni, hogy ahol a polgári demokrácia előfeltételei megteremtődtek, ott mindenütt felütötte a fejét egy parlamentellenes forradalmibb munkásmozgalom. A szindikalizmusról soha sem szeretett beszélni, óvakodott rámutatni arra, hogy a leninizmus nem » á z s i a i s z o c i á l i z m u s «, hanem hogy a forradalmi

szindikalizmusban gyökerezik; amelynek az elmélete hús esztendeje készen áll s hogy Leninek tanításai szinte mondatról mondatra összevágának Sorelék tanításaival Ezt nem tett volna célszerű elmondani, mert ártott volna a mandátumkilátásoknak. Ennél sokkal kényelmesebb rásütni a magyar munkásság forradalmi pártjára az álkommunista bélyeget Az irányok józan és tudományos mérlegelése helyett kiadósabb dolog a munkásmozgalom kivetettjeinek rágalmát szélnek ereszteni A magyar szociáldemokrácia mindent egy kártyára, a demokráciára tesz föl és elveszti a forradalmat, – mint Ludendorff a háborút – az ellenforradalommal szemben. Januárban nem akarta a munkástanácsot, ma nem akarja a szovjetkörtársaságot, még beépíteni sem akarja, mint Scheidemann a közigazgatásba. Csak egy kártyával... Mit is mondott Merskovszky Jaurés-nak? »A szociáldemokrácia a burzsoázia strucegyomrában megem észtett szocializmus«. Valóban, mért ne lelkesednék a magyar burzsoázia a szociáldemokráciáért a kitűnően megeméztett táplálék fejében?

Sisa Miklós: A szocialista társadalom lélektani előfeltételei II.

V.

A szovjetalkotmány lényege: a testvérek szövetsége, az apa detronizálása.

Mindaz, ami az államhatalmat képviselte eddig, megszűnt. Megszűntek a hadsereg, a bürokrácia, az igazságszolgáltatás abban a formájukban, mellyel a társadalmat kettéosztották, mint a néptől külön álló önálló Intézmények, mint a néptől különálló állam szervei.

Az apát detronizálták, tehát nincs tekintélye a tisztnek, a hivatalnoknak, a bírónak.

A szovjetkörtársaság – testvérek szövetsége, ahol az apai hatalmat felváltva gyakorolják.

A tanácsok egyszerre kormányzó, közigazgatási, igazságszolgáltatási, termelésirányítási szervek, egyszóval az apa állam összes funkcióit végzik.

A szovjet: testvérszövetség, vagyis osztályalkotmány, a burzsoáknak az eddigi hatalmasoknak az apáknak semmi joguk sincs benne.

A szovjet-választás két-három hónaponként történik, ha valamelyik tanácstaggal a választók elégedetlenek, bármikor visszahívhatják,

A szovjetben nem kormányozzák a népeket, a nép kormányozza önmagát.

A gyermek vágyak és gyermek álmok alkotmánya ez, proletár vágyak és proletárálmoké, én leszek a felnőtt és a burzsoanak nem lesz semmi joga, én adom a családnak a konyhapénzt és a burzsoa a táplálkozás negyedik csoportjába kerül, én büntetem meg a rossz apákat – az összes állami funkció a proletároké.

Mindez, amit itt elmondtunk nem mjáts, mint a proletár-demokrácia, az egyetlen leWetős'ége az önkéntes fegyelem és a szociális érzés megteremtésének.

Az most nem idetartozó kérdés, hogy a szovjetrendszer Oroszországban így valósult-e meg.

VI.

Mi az önkéntes fegyelemre való nevelés módja?

Kétségtelen, ha az egyéni nevelés nemi az elfojtás rendszerén épülmle fel, ha nem az apai tekintély szuggesztíójával, de a felelősség felkeltésével, nem politikai erőszakkal, az apa erősebb voltának jogán, de mindennek indokolásával, a gyermek vágyainlak figyelembe vételével, egyszóval a fáradtságosabb módon történék, amellet, hogy egészségesebb és edzettebb emberek nőnének fel, az önkéntes fegyelem problémája ás megoldott volna.

De társadalmi kérdéseket egyedül egyénenkénti neveléssel megoldani nem lehet.

Oly intézményt kell teremteni, mely minden proletárnak hatáskört ad és egyidejűleg felkelti a felelősségérzését

Minden proletárnak megadható az a hatáskör, hogy sűrű időközökben válassza bizalmi embereit és állandó kontaktusban velük ellenőrizze őket.

A bizalmi embereknek vállalni kell a parancsolás felelősséget.

Egyszóval pszichoanalitikus nyelven: az önkéntes munkafegyelem csak azzal teremthető meg, ha mindünk játszhatik »apát«, kinek a karakterisztikuma éppen a hatáskör és a felelősség.

Minden politikai hatalmat meg lehet és kell adni a proletároknak, minden politikai hatalom alulról irányuljon felfelé, de

a termelésnek minden szervezése, minden irányítása felülről lefelé kell, hogy történjék.

És ez a bolsevizmus főproblémája és itt válnak az eddigi pszichoanalitikus megállapítások praktikus jelentőségüvé.

A dilemma az, hogy a proletariátus addig nem, szabadulhat fel, míg a kényszerfegyelem rabja, de a kényszerfegyelmet nem rázhatja le anélkül, hogy nagy tömegeiben ne detronizálja egyidejűleg a szellemi munkát, mint a termelés irányítóját

Illúzió azt hinni, hogy ez nem így vart.

Azok, kik az előadásom gondolatmenetét figyelemmel kísérték, (megértik, mennyire szimbólumosan kortörténeti az a jelenet, mit Gorkij örökít meg, mikor elmeséli, hogy egy diák vita közben felháborodva mondja egy munkásnak:

– Hogy beszélhet agy. Hisz a *szocialista*, nem ismer faji ellentéteket.

– Szocialista, eh mit –válaszolja a munkás, köptök a szocialistákra. Ők urak. Én – bolsevik vagyok.

– Ők urak! – mondta. Mintha azt mondaná, ő is apa, apa, olyan, mint a többi parancsol és ki voltunk néki szolgáltatta, de ezentúl soha többé.

Ők urak, – urak a mérnökök, nem lehet reájuk bízni, hogy ők mondják meg; hogy a kerék jobbra forduljon vagy balra, mondja ezt meg a bizalmi férfi.

Mit gondolnak azok, kiké minden illúzió, hogy akkor, mikor az egész forradalmuknak kettős a lelki lényege, a bosszú és a parancsolás, bosszú mindazokkal szemben, kiknek jobb soruk volt, mint nekik, parancsolás mindazoknak, kik elől eddig respektussal tértek ki, mit gondolnak azok, kiké minden, illúzió, mikor a gyerekszoba betör a dolgozószobába, fog-e disztíngválni?

Ez a probléma a szellemi munkások és a bolsevizmus problémája egyrészt, termelés folytonosságának, biztonságának problémája másrészt.

Mi a megoldás?

A proletariátusnak rá kell jönni, hogy a szellemi munkás, nem apa, hanem testvér, a szellemi munkásnak le kell mondania mindarról a hatalomról, mindarról a lelki beállítottságról, arról a gőgről, fölényről, felnöttségről, mit ösztönösen megérez; a munkás és ami bizalmatlanságának legfőbb gyökere. A szellemi munkásnak meg kell elégednie azzal, hogy testvér lehessen, vagyis joga van a termelésben sajátos szellemi mun-

kájával, mint *egyenjogú* fél részt venni – a munka megosztás nagy elve alapján.

Hogy ez a lelki testvérisülés bekövetkezhessek, ahhoz a szovjet alkotmány egy kiegészítése szükséges, ami talán gyartarlatban úgy; is van Oroszországban, de sehol sem láttam kiemelve!

VII.

A termelési és közigazgatási egység a mezőgazdasági, ipari szindikátus, azaz gyár. Minden dolgozónak valamilyen szindikátushoz kell tartozni. Az orvos, az ügyvéd, a magánhivatalnok, a kereskedelmi alkalmazott, a katonaképző, a kisiparos aszerint tagja az egyik vagy a másik szindikátusnak, amint teljes munkaerejét egy mezőgazdasági vagy ipari szindikátus szolgálatába állítja. Itt éppen úgy kap bért, mint a fizikai munkás, a bérek között nem nagy terjedelmű eltérések vannak, a munka fontossága szerint, mellyel az a közületre nézve bír, azonban az összes termelési költségek és a legnagyobb közösséget megillető részek levonása után fennmaradó természet eredményt egyenlően osztják fel egymás között, ugyanannyit kap az orvos, mint a kifutó fiú.

A szindikátusok kiküldöttjei a szovjet.

Egyetlen tanács van, a proletártanács.

Nincs katonatanács, mert az egész nép fegyverben van és minden gyárnak és üzemnek kell alkalmaznia katonaképzőt, hogy a forradalmat a felfegyverzett nép védje meg és a hivatásos katonaképzők az összes szindikátusban vannak szétszétva.

Nincs külön paraszttanács, mert mezőgazdasági és ipari üzemek úgy kombinálódhatnak és mindegyikben annyi a szellemi munkás is, hogy nincs tiszta kategória.

Lassanként a szindikátusok területi egységgé szélesülnek ki a termelés fejlődésével.

Ez az a rendszer, mely

1. egyedül tudja megteremteni a testi és szellemi munkások testvérszövetségét;

2. egyedül tudja egyesíteni az önkéntes bizalmi ember fegyelmet a munkamegosztás előnyeivel;

3. egyedül tudja megteremteni azokat a lelki feltételeket, melyen a szocialista társadalom felépülhet.

Ezeknek kiépítése már ma megkezdhető minálunk.

Ezzel egyidejűleg felállítandók gyári iskolák, pártiskolák, munkásakadémiák.

A gyári iskola, helyesebben a szindikátus iskolájában hetenként egyszer az ott alkalmazott szellemi munkások tartanak előadást, műszaki igazgatási, kereskedelmi adminisztratív és higiéné tartalmúakat. Ez praktikus iskola volna, főképp azzal a céllal, hogy a munkások bizalmi embereiket ellenőrizhessék és hogy annak felelősségiét és hatáskörét vállalhassák.

A pártiskola agitátorokat képez.

A munkásegyletem, részben akadémia, vagyis a szocialista tudósok társasága, kik a szocialista tudomány állandó kontrollját végzik, részint a legmagasabb nivójú proletáriskola. Szervezetét, tantervét olyannak képzelem, mint a moszkvai szociális akadémiaét.

Ezek megvalósítása a burzsoáziának semmilyen ellenállásán nem múlik. Ha nem csináljuk meg, úgy ez csak a táriátus közönyén múlik és annál rosszabb mindenkinek.

VIII.

Ami a szociális érzés intézményes, nagy tömegekre nevelését illeti, nagyon fontos tapasztalat áll a (rendelkezésünkre). Az úgynevezett szent egység pszichológiája.

Bizonyára emlékeznek arra, mikor Andrassy tapsolt az ultimátumot felolvasó Tiszának és a német császár közölte a világgal, hogy nem ismer pártokat, csak németeket.

A nemzeti érzés feltámadásáról van szó, mely ugyanaz a kollektív szolidaritás lényegileg, mint a szociális érzés.

Sajnos, eddig más technikai eszközét annak, hogy ilyen kollektív szolidaritást termeljünk, nem ismerünk, mint más közösség elleni gyűlöletébresztést,

Kevésbé szerették egymást Andrassy és Tisza, mint amennyire az ellenséget gyűlölték. Ez a szent egység, a Burgfriede lényege.

És a mi morális magasabbrendűségünk csak abban állhat, hogy nem emberek, de intézmények elleni gyűlöletek ébresztünk fel.

Semmi megalkuvás a kapitalizmussal, mint rendszerrel szemben, minden előzékenység, mi elvi és rendszerbeli áldozat nélkül lehetséges a mai kapitalista generációval szemben.

Kiirtani a 100 K-nak azt a tulajdonságát, hogy öt korona kamatot vessen, még ha ez a száz korona szegény emberé, de megengedni, hogy az eddig szerzett élvezeti cikkek, bútorok, műtárgyak birtokukban maradjanak, amennyiben a mai

különleges, tragikus helyzet miatt a közösség kára nélkül lehetséges.

A szocializmus nem vagyonosztás, hanem tőkeisajátítás és közös termelés.

Ezt a munkát, a gyűlöletébresztést a proletárpártok végzik, csak vigyázni kellene, hogy ne emberek, de a rendszer ellen irányuljon a gyűlölet és ha Zselensky gróf lemondana a köz javára a földjára, és tőkeprofitról, úgy engedték meg neki, hogy proletár lehessen annak összes jogaival.

A másik, amit ezzel kapcsolatban el kell mondani, az igények mérséklése.

Csak nagyon gazdag társadalom tudja megvalósítani azt, hogy mindenkinek szüksége szerint ad és mindenkinek belátására bízta, hogy képessége szerint a legtöbbet dolgozzék.

Ezzel a jézusi kommunista társadalommal szemben, mely a szocialista társadalomból ki fog sarjadni, nekünk meg kell elégednünk egy kevésbé keresztényi társadalommal, mely kevésbé a jóságon, mint az igazságon épül fel.

Nem követeljük a javak egyenlő elosztását függetlenül az emberi képességektől, de nem elégszünk meg viszont lázzal sem, hogy a munkás csupán saját munkájának ellenértékét kapja.

Nem javasolhatjuk az elsőt, mert ismerjük a mai emberek lelkét, de nem elégedhetünk meg a másodikkal, mert ez túlságosan kevés.

Követeljük egyrészt a bérrendszer általánosítását – mint a fabiamusok mondják!, – mely a maga különbözőségével kifejezi az emberi képességek különbözőségét, de ezenfelül követeljük, hogy a termelés eredményének az a része, mit az eddigi kultúra, az összes elmúlt generációk erőfeszítése hozott létre, egyenlően osztassák fel. Ez minden szindikátus természetének az a része, amely a béreken és az egyetlen adón felül megmarad.

Egyszóval az optimum, amire törekedhetünk, demokratikus fegyelem alulról felfelé, termelés irányítása a szakképzettség és munkamegosztás alapján, testi és szellemi munkások testvérszövetsége szindikátusokban, intranzigencia a kapitalizmussal, előzékenység a mai generációval szemben, nem kommunizmus, hanem kollektivizmus.

Ezek a mai emberi léleknek legvégsőbb tökéletesülési határai és holnap mehetünk feljebb.

Guttman Henrik:

Oroszország háborús történelme

– Vázlat –

1914 júliusában érett meg döntő elhatározásig az európai imperializmusok háborús szándéka. Hogy világháború lesz ebből az elhatározásából, azt úgy a szocialisták, mint az imperialisták tudták. Az utóbbiak közül legyen elég Bernhardi német tábornok kétkötetes művének a *Voln heutigem Kriege* címűnek a bevezetésére utalni. E bevezetésben a német vezérkari iskola igazgatója, azonkívül, hogy a közeli világháborúra, mint egyetlen lehetőségre mutat rá, még az; is elmondja, hogy a háború vagy eldől néhány hónap alatt, vagy sohasem dől el, amennyiben az összes háborús felek lassú lerongyolódásával fog végződni.

A háború maga Oroszországban robbant ki. Németország egy ultimátumot küldött, melyet Oroszország nem fogadhatott el, anélkül, hogy beismerte volna azt, ami az igazság volt; tudniillik az ő teljes inferioritását. Az ultimátumról az osztrák-magyar monarchia pétervári követségének nem volt tudomása, a követségnek egyik volt tagja beszélte el nekem, hogy este 7 órakor, a Birsevje Vjedomosti lapból olvasták, hogy Németország éjjel 12 órakor ultimátumot adott át mely déli 12 órakor tejárt, de aztán meghosszabbították s most végre el lett utasítva. Ezt csak mellékesen jegyeztem meg, jellemzésül az individualisztikus rendszerben kialakult diplomáciai szokásokba.

Ennél sokkal fontosabb egy másik momentum. Oroszország vezetői természetesen nem várhatták ölhetett kézzel a biztosan eljövendő porosz királyi kardcsörtetést, hanem ők is előkészítették a talajt. Az eddig üldözött burzsoávezérhez, Miljukovhoz fordultak. Miljukov Poincarének közvetlenül a háború előtti látogatása alkalmából hevesen támadta a Rjecsben a háborús készülődéseket, ösztönszerűen érezte ez a zseniális polgári politikus, hogy Oroszország számára egy világháború már előre el van veszve. Erre az ő érzésére később még rá fogok térni, s látni fogjuk, hogy mennyire helyes volt Miljukov állásfoglalása, Julius vége felé, azt hiszem 27-én aztán Nikolaj Nikolajevics nagyherceg magához kérte Miljukovot s a Rjecs tulajdonosát, Hesszent. Hogy ők mit tárgyaltak, azt még írta se tudja senki. Tény az, hogy e naptól kezdve a дума baloldali polgári pártjai a háború mellé álltak, a 27-e előtti Miljukov már későn bánta meg azt, amit a 27-e utáni Miljukov tett.

Mert a 27-e előtt Miljukovnak volt igaza. Egész kultureurópában a polgári pártok éppúgy, mint a munkásság a háború melled voltak. Egész kultureurópában a telkekben anarkia uralkodott

éppúgy mint az árutermelésben, s a nagy eszmei káoszban az individualizmus imperialisztikus formájának könnyű volt pillanatnyi győzelmet aratni akkor, amikor a minden irány nélkül tévelygő tömegeknek az ígéret földjét helyezte rövid lejáratra kilátásba. Kultúrára úgy érezte, hogy könnyen elbíri a modern háború terheit és a hozzávaló eszközöket. Kultúrájában majdnem minden egyén imperialista volt egy bizonyos mértékig, mert az impozáns kapitalisztikus fejlődés megfelelően befolyásolta az egyesek lelki életét. Oroszországra mindennek az ellenkezője állott: az ország a kapitalisztikus fejlődésnek még csak a legkezdetén állott, s ez! a primitív fejlődési fok természetesen nem lehetett elég ahhoz, hogy győzelmet biztosítson egy olyan versenyben, melyben modern imperializmusok vesznek részt. Mintha egy pesti konfliktust egy Mercedes autóhoz kötnének, hogy így vegye fel a versenyt egy másik autóval. Hogy a két autó közül melyik fog győzni: ez lehet még bizonytalan, a verseny kezdetén. Hogy azonban a konfliktus rövidesen el fog pusztulni: efelől kétség nem lehet.

Miljukov s vele az orosz polgárság 27-e után beleszugerálta önmagába, hogy ő imperialista. Miután egy modern orosz imperializmus egy középkori Oroszországgal nonsens, lehetetlenség, ennél fogva Miljukovék egy nonsensszel mentek bele a háborúba. A munkásság nem utánozta Miljukovot s a polgárságot. A munkásság július utolsó napjaiban hatalmas forradalmi harcokban küzdött a háború ellen. Moszkvában barrikádokkal köszöntötték Poincarét. A munkásság itt a maga módja szerint volt szociálpatrióta, amennyiben Oroszországban éppúgy, mint Ausztria-Magyarországon, Szerbiában, Belgiumban, Romániában, Bulgáriában s Törökországban az imperialisztikus háború inditott volt a hazaárulással. Ezekre az országokra mindre áll az előbbi hasonlatunk a konfliktusával. Akik ezeket az országokat vitték háborúba, azok a biztos pusztulásba vitték s hazaárulást követtek el a haza fogalmának valamennyi értelmezése szerint.

Hogy mennyire igaza volt a munkásságnak, azt mindjárt 1915 májusában mutatta a gorlicei áttörés. A gorlicei áttörésben nemcsak a cári militarizmus, s nem is elsősorban az omlott össze. Gorlicénél a középkori Oroszország mondott csődöt, miután oly vállalatokba bocsátkozott, melyeket nem bírt el. A Hinterland primitivitása derült ott ki, amely nem tudja ellátni a hadseregét munícióval akkor, ha a franciák nem küldenek.

A gorlicei áttörés után aztán a polgári Oroszország új alapokra akarta helyezni az országot. Utópisztikus gondolat, volt ez, melyet csak a kétségbeesés szülhetett. Mintha középkorból csak úgy hipp-hoppot mondva át lehetne ugrani az újkorba, egy dumabeli beszéd kapcsán. 1915. novem-

berében megcsinálták a hadiipari bizottságot, Gucskovnak az elnöklete alatt. E bizottság szervezte volna Oroszországnak előbb ipari, s aztán politikai átszervezését. A hangsúlyt az Iparra helyezték, nehogy gyanús legyen az udvari s a magasabb bürokrácia előtt. Az előbbi pánszláv jelszók mellé kiadták a modern imperialisztikus jelszókat is a Dardanellákról. A pánszláv jelszókkal az orosz tömegek vallásos messianisztikus energiáit akarták a birodalom megmentése érdekében hasznosítani; a modern imperialista jelszavak kiadása azonban nem volt más, mint újabb autósuggeráció, újabb illúziók egy nonszenszről, egy kezén, lábán béna embernek a tragikomikus hősködése, hogy hát őt ne bosszantsák, mert ő pofozni fog. A hadiipari bizottság tehát nem tehetett ugyan már sokat az aktuális háború sorsának a megváltoztatására, de annál nagyobb volt a Delpolitikai hatása. A polgárság, a hadibizottság, s annak helyi fiókja által tudta meg, hogy mily mélyen áll Oroszország s e bizottságok által jutott fontosabb szerephez. Természetes, hogy az udvar s a bürokrácia hamarosan reagált. Megindult a hadiipari bizottság szabotázsja. Másrészt megindultak kísérletek, hogy megoldják ama problémát, mely a hadiipari bizottság alakulását szükségessé tették; tudniillik a háború s béke problémáját. A reakciónak szerencséje volt, hogy az ország érdekei, a pillanatnyi parancsoló szükség érdekei, s a reakció érdekei egybeestek. Oroszországnak, melyet minden emberi logika ellenére háborúba hajtottak, minden emberi logika szerint kapitulálnia kellett. 1916 vége felé Oroszország még nagyon kedvező feltételek mellett köthetett volna Németországgal küicnbékét. A feltételek tudomásom szerint a következők voltak: Oroszország kapja Kelet-Galiciát s a Márvány-szigeteket, míg Lengyelország fölött a békekonzferencia dönt. Protopopov Stockholmban kész megállapodásokra jutott; német részről természetesen nem kérdezték meg a monarchiát. A megállapodások azonban Oroszországban belpolitikai nehézségekre ütököztek, mert a 27-e utáni Miljukov hű maradt önmagához, s vak volt, midőn nem látta, hogy az orosz nagyburzsoának egy reakciós orientáció az egyetlen életheetősége. Protorjopov tisztábban látott. A nonszensz, a primitív Oroszország imperialisztikus háborújának végét akarta vetni. A belpolitikai terve az volt, hogy a forgalom szabotálásával éhínséget állít elő Petrogradon. A provokált forradalmat aztán könnyen vélte leverhetni. Ekkor, 1917 februárjának első felében írtam a Világnak: De még egy nagy, alighanem utolsó mérközés következik. Rövidesen megindul az ägent provokateurök munkája nagyban. A reakció forradalmat akar, – hogy leverhesse. S Protopopov legboldogabb pillanata az lesz, mikor összelött mübarrikádok tetején mondhatja majd a cárnak: Végezünk Angliával, s megmentettük a Romanovok trónját.

Öt nappal később a következőket jelentetem: Az orosz politikai

létnek egyik intézménye: az ägent provokateurok, ezek zendülnek, ha kell kis tüntetéseket sutnak, s a legalkalmasabb pillanatban a rendörökre, esetleg a katonaságra, lönek. S lehet, hogy a cári kormány elérkezettnek látja az időt arra, hogy hátba támadhassa a saját hadseregét, ha majd azt akarja, hogy a gyűlölt belső ellenség kegyeskedjék kényszeríteni őt, hogy a szeretett külső ellenséggel békét kössön; ha azt akarja, hogy a hadsereget a belső ellenség ellen vezesse, s megszervezze minél hosszabb időre a legbrutálisabb katonai diktatúrát. Azt a diktatúrát, mely nélkül tényleg be fognak köszöntem a forradalmárok készülődéseinek következményt.

Protopopov tényleg igénybevette az agent provocateuröket s előbb Moszkvában inscenált egy kis forradalmat. Miután azt levette, kezdte Petrográdot éheztetni. Előbb azonban elfogatta a hadiipari bizottság 11 munkástagját, akik valamennyien a mensevikiek szélső jobbszárnyához tartoztak. Közöttük volt Gvozdjef, aki később miniszter volt a Kerenszky-kabinetben. A 11-ek letartóztatása nyílt hadüzenet volt a hadiipari bizottság s a baloldali blokk ellen, s nyílt bejelentése volt a különbéke felé való orientációnak. A különbéke azonban Angliára nézve akkor katasztrófát jelenthetett volna, mert a német császárné köré csoportosult legfeketébb reakciónak az volt a terve, hogy a különbéke kapcsán feltámasztják a szent szövetséget, s ez offenzívába megy majd át a polgári demokráciák ellen.

A terv mesterien volt kidolgozva. A kivitele is sikerült, de várakozáson felül. A forradalom a kívánt időre bekövetkezett, de nem akart a kívánt időre abbanmaradni. Anglia s a polgári pártok passzive támogatták, Anglia okos meggondolásból, a polgári pártok hamisan felfogott partikularisztikus politikai párt érdekekből. Protopopov viszont, aki különben nagyon képzett, tartalmas ember volt, rosszul számított, mert nem gondolt arra, hogy két és fél éves modern háború után egy primitív Oroszország nem bírja el a petrográdi modernül megszervezett munkáságnak az éhségforradalmát.

A márciusi forradalom volt Oroszországnak a második Gorlicéje. S ezt nem tudta megérteni Lvov herceg, amikor Miljukovot, a dardanellás Miljukovot tette meg egy félholt ország külügyminiszterének, s Gucskovot, a harciasát, hadügyminiszternek. Petrográdon, Moszkvában. s minden fontosabb városban a szovjetek vezetik a lakosságot s ök megtették a nagykapitalista Konovalovot pénzügyminiszternek. Aztán – – miután Miljukov rövidesen tarthatatlanná vált – Terescsenko, a kievi cukorgyáraknak mérhetetlen gazdagságú ura fette a külügyminiszter. Az egyik oldalon a forradalmi nép s a másik oldalon kapitalisztikusan érdekelt, avagy a kapitalisztikus érdekekkel szemben gyöngé kormány; egy békére vágyó, mert jó, emberszerető nép, s szemben vele

egy a békét szabotáló, s stockholmi konferenciát elgáncsoló kormány: természetes, hogy ennek a kormánynak az együttműködése ezzel a néppel csak anarchisztikus lehet,

Ez elsősorban az agrárkérdésben nyilvánult meg. A kormány parasztpártinak nevezte magát, s így akarta magát a szociáldemokratákkal szemben erősíteni. Közben azonban – miután nagybirtokos érdekeltségek döntöttek a kormányban – szabotálta az agrárkérdés megoldását. A földbizottságokat elfogatta, a lázongó parasztokat halomra lövette. A kormány helyzete ezzel kétségbeejtővé vált.

Egy másik, igen fontos momentum aztán eldöntötte a helyzetet. A forradalmi kormány a francia forradalom jelszavának jegyében született. Ne kérdezzük most, hogy mennyiben gondolta a cár Intimu-sa, Rodzianko, komolyan a francia forradalomnak demokratikus, vallásos ideáljait. Tény az, hogy a reakció számára még a legjobb eshetőség a demokrácia volt, mert a felvilágosítatlan tömegektől még úgy-ahogy, támogatást remélhetett. A pillanatnyi politikai demokrácia árja azonban a fogyasztásnak és termelésnek a pillanatnyi, furcsa, katasztrofális *demokratizálódását* hozza magával. Ez alatt konkrété azt értem, hogy az eddig sokat dolgozók *automatice* mind kevesebbet termelnek, addig, amíg elérik a minimális nívót, másrészt az eddig keveset fogyasztók mind többet akarnak fogyasztani, addig, amíg be nem következik az általános ínség. Ez ellen viszont csak diktatúrával lehet védekezni: vagy diktatúrával lefelé, s bajonettekkel rabszolgamunkára s rabszolgafogyasztásra kényszeríteni a széles tömegeket, a emígy helyreállítani a háborúban végzetesen megbillent gazdasági egyensúlyt, vagy diktatúrával felfelé, s munkára s a fogyasztás végső korlátozására kényszeríteni az eddig keveset dolgozó s sokat fogyasztó upper classt, amiáltal viszont megvan az erkölcsi lehetősége annak, hogy az alsóbb rétegek fogyasztását is korlátozzák.

A Lvov- s Kerenszky-kormányok ebben ugyanazt a politikai hibát követte el, mint a magyar kormány. Ahelyett, hogy diktatórikus eszközökkel korlátozta volna a fogyasztást az egész vonalon, ellenkezőleg; megnyitott minden zsilipet, illetve tűrte a megnyitását minden fogyasztás előtt. S tette ezt azért, mert összetételénél fogva egyebet nem tehetett.

Ez a gazdálkodás drágulásra s éhínségre kellett, hogy vezessen. A Kerenszky-kormány kénytelen is volt a gabonaneműek maximális árát emelni, ami a proletariátust s a városi lakosságot a végsőkig felbőszítette. Miközben a kormány helyzete mindinkább tarthatatlanná vált, meri minden létalap jobbfelé s balfelé siklott ki a lábai alól. Kerenszky engedte magát belekényszeríteni a július elsején megindított offenzívába. Anglia

tudta, hogy számára Oroszország el van veszve, de még egyszer, utoljára egy kis hasznot akart belőle láttái. Közben a legvadabb harc folyt a bolsevik lapok s a polgári sajtó között. A támadó fél a polgári sajtó volt. E sajtó részben azért, mert Anglia bérében állott, részben pedig azért, mert tudta, hogy a kapitalisztikus rendnek egyedül veszedelmes, mert tettekre kész ellenségei a bolsevikiek egy színes szemérmetlen rágalom-hadjáratot indítottak a bolsevik-vezérek s a bolsevikiek ellen. Az orosz mensevik-lapok becsületére legyen mondva, hogy ők mindig a legélesebben utasították vissza a rágalmakat s soha még csak megközelítően se engedtek meg maguknak olyan tónust, mint például Scheidemann Liebknecht ellen, vagy a Népszava a magyar kommunisták ellen. Annál gyalázkodóbbak voltak a polgári lapok, aminek viszont szintén az ellenkezőjét tapasztaljuk Magyarországon s részben Németországban. Végre az újságolvasók túlnyomó többsége meg volt győződve, hogy Lenin fix fizetést húz Ludendorfftól. A júliusi offenzíva katasztrófával végződött, s Petrováradon e harmadik Gorlice után kitört egy spontán munkásforradalom, melyhez a bolsevik pártszervezetnek semmi köze nem volt. Az ingadozó, hibákat hibákra, halmozó kormány azonban e puccskísérleteit fel akarta használni arra, hogy balfelőli ellenségeire kenje a saját tehetetlenségének az ódiúját egyrészt, másrészt pedig mindjárt meg is szabaduljon tőlük, Leninnek azonban jó forradalmi szimatja volt, s megszökött. Trotzkyt Kerenszky kímélni akarta, s kijelentette, hogy meg van győződve arról, hogy Trotzky nem azonosítja magát Leninnel. Trotzky erre kijelentette, hogy most már azonosítja magát vele, Kerenszky erre elfogatta Trotzkit, egy Kozlovski nevű bolseviket, akit a rendőrök véresre vertek, s egy Sarnessom nevű teljesen apolitikus beteg asszonyt, akit halálra kínoztak.

A kormány helyzete ezután természetesen végzetesen rosszabbodott. Nem sokat használt az, hogy mindég újabb és újabb szocialista minisztereket nevezett ki.

Ha sikerültek volna a Kerenszky-kormány céljai, akkor a forradalom avant garde-ja elpusztult volna. A mensevikek legjobbjai átérették a helyzetnek ezt az oldalát, s tiltakoztak a balról jövő ellenforradalom megsemmisítése ellen.

A bolsevikék leveréséből természetesen erőt merítettek a reakciók, Felvonult Kornilov, s ha akkor tényleg tönkre lett volna verve a bolsevikpárt s ha akkor a bolsevikék nem állítanak néhány óra alatt talpra 40.000 vörös gárdistát, s ha Petrovárad bolsevik munkássága nem épít lövészárkokat Petrovárad környékén, akkor Kornilov lenne ma az úr az orosz »demokratikus«
köztársaságon.

Ezután merült fel egy mensevik-bolsevik koalíciós kormány esz-

méje. A bolsevikik – úgy tudom – hajlandók voltak egy ilyen kabinetbe belépni, Lenin ekkor a földművelésügyi tárcát kapta volna. A bolsevikok követélései a következők voltak: 1. béke; 2. a titkos szerződések nyilvánosságra hozása; 3. minden hatalom a szovjeteké. S úgy tudom, hogy az eszme nem a bolsevikok ellentállásán bukott meg.

A kormány összeomlott. A mensevikok egyszerűen a semmibe hullottak széjjel. Ellenségül csak az ellenforradalom maradt, és Kerenszky, aki becsületes ember volt, de a bolsevik-forradalom elleni ellenállásának akarata ellenére kalandor-jellege volt. A mensevikok lovagias ellenfeleknek bizonyultak. A bukásukban is elvtársak maradtak, eltekintve néhány beléjük ragadt strébertől. Mindenképpen emberibben viselkedtek, mint középeurópai elvtársaik.

Midőn a Kerenszky-kormány a maga tehetetlenségében összeomlott, a munkástanácsok, s a munkástanácsokban többségben levő bolsevikok vették át az uralmat. Tehát nem a párt, mint olyan, hanem a munkástanácsok, mint olyanok. De kellett ehhez a bolsevikok, mert a munkástanácsok addig, míg mensevik többségük volt, nem voltak hajlandók átvenni az uralmat.

A bolsevikokat a polgárság mérhetetlen gyűlölete fogadta. A nagyburzoá szította mesterségesen e gyűlöletet azzal, hogy a bolsevikokat úgy állította be, mint gyilkosságra s rablásra szítókat, szóval ugyanazt írtatták a bolsevikokról, amit most a Népszava s Scheidemann az ő országaik balpártjairól, másrészt pedig a nacionalisztikus érzelmeket mozgósították ellenük. Az előbbi végre is egy-két hónap alatt csődöt mondott, mert a bolsevikok bebizonyították, hogy sem rablók sem gyilkosok. Az utóbbi azonban az események folytán csak nem akart nyíltan megcáfolódni. Sőt, mikor Trotzki megtette békeajánlatát, akkor még erősebb tápot kapott az a rágalom, hogy a bolsevikok Németország fizetett ügynökei.

Az orosz kormány azonban ekkor már megszűnt párt lenni. Kormány lett belőle, egy ország kormánya. S ezzel a párt felemás helyzetbe került. A pártnak sokszor egészen más volt az érdeke, mint a kormánynak. A pártnak az volt az egyetlen s legfőbb érdeke, hogy diadalra segítse a legtisztább marxizmust. S ha ez nem sikerülne, akkor a pártnak nagyon mellékes, hogy például Moszkva kinek a kezébe van, s hogy az orosz nemzeti bankot ki dirigálja. A kormánynak viszont az volt az érdeke, hogy az országot, melyet rábíztak, minél kevesebb megrázkódtatással vezesse keresztül a súlyos háborús s forradalmi krízisen.

(Folytatjuk.)

Iván András: Az értelmiségi osztály és a szocializmus, II.

II.

A kifejtettekből tisztán áll előttünk, hogy a fizikai és szellemi munkások osztályainak főképp a kapitalizmus uralma alatt kiéleződött antagonizmusában sok oly elem van, ami az adott társadalmi berendezésből fakad, nem pedig a fizikai és szellemi munkának immanens lényegéből.

De igenis nem tagadható a munka e két kategóriájának egymáshoz való viszonyában immanens lényegükből fakadó oly különbség-, amely egyiket a másikkal függőségi viszonyba hozza. És pedig akként, hogy a fizikai munka függ a szellemi munkától.

A két kategóriának e viszonya azonban természeti és nem társadalmi törvény. (A központi idegrendszer – az agy – szerepe az egyed életében a kérlelhetetlen fiziológiai törvény erejével érvényesül. Ugyanez a törvény érvényesül több egyed életében, ha egy fejlettebb agy tö] > b egyednek a munkáját irányítja.)

Természeti törvény, amelynek a hatása tagadhatatlanul kihat azoknak az egyedeknek a viszonyára is, akik a munkát végzik: a szellemi és fizikai munkásra. A munkában az egyik irányít, a másik követi az irányítást.

De a természeti törvény ereje csak a munka folyamata alatt – és akkor is kizárólag csakis a munkára való vonatkozásban – a munkaeredmény létrehozásáig hat. Ez a természeti fegyelem mélyebb értelme.

A munka folyamatán kívül azonban a kétféle munkás viszonyának már nem a természeti törvény, hanem az ember a szabályozója: társadalmi törvény.

S itt kapcsolódik bele a kérdés a most forrongó nagy társadalmi kérdésbe.

Az a kérdés, kell-e lennie s legyen-e a munkából eredőleg annak a folyamatán kívül bármiféle függőségi viszony ember és ember között Mert ez a kérdés felel meg szellemi és fizikai munkás viszonyában annak a nagy kérdésnek, amely a tőkés és bérmunkás küzdelmében ekként hangzik: kell-e lennie s legyen-e meg la lehetősége annak, hogy egyik ember a másik kizsákmányolására alapítsa a maga életét.

És hiába minden gazdaság, tudomány és tudományoskodás!

Ez a kérdés egyik formulázásában ép úgy, mint a másikban elsősorban erkölcsi kérdés. Nem annak a relatív erkölcsnek a kérdése, amely a mindenkori uralkodó társadalom birtokállományainak álszenteskedő védelmi hálózata. De nem is annak a »tudományinak a kérdése, amely a mindenkori uralkodó társadalom birtokállományainak másik – fontoskodó – védelmi hálózata; hanem annak az erkölcsnek a kérdése, amely az emberiség egyik legnagyobbjának kategórikus imperativusaként így hangzik: ein feder Mensch Zweck an sich, amely kategórikus imperativus a nagy francia forradalom óta ott lánkol minden háborgás-mélyén s ott fog lánkolni mindaddig, amíg minden emberi fizikai hatalmat és annak szolgálatában »vezető tudomány«-t felperzselve, meg nem veti alapját az új társadalomnak. Az ember* személyiség abszolút értékének nagy erkölcsi kérdése ez.

Igenis: A szocializmus kérdése, mert a feltett két kérdés voltaképpen a nagy társadalmi kérdés – elsősorban erkölcsi kérdés. Annak a kérdése: minden ember Ember legyen-e?

Csakis ebből a felfogásból kiindulólág lehet a szocializmus megvalósíthatásának kérdését azzal a tüzes, szent akarással tenni vizsgálat tárgyává, amely egyedül képes tudományosan is megfelelni és mer is felelni ekként: Igenis megvalósítható!

Csakis ez a tüzes, szent akarás tud oly tudományos rendszert megteremteni, amelyet egy Marx megteremtett. Az agynak objektív hideg megformulázása a tudományos rendszer, de az erkölcsi meggyőződéstől tüzelő lélek adta meg az agy munkájához az intenzitást. A kommunista manifesztum előbb született meg, mint a Kapital. (Amint minden elméleti rendszernek, ennek is lehetnek s vannak is fogyatkozásai, ámbár a lefolyt tudományos viták során kitűnt, hogy nem minden támadás a rendszer hiányaira mutatott rá, hanem közülük igen sok a támadás hiányaira mutatott vissza.)

Az erkölcsi akarásnak csak egy korlátja van: a gazdasági tehetőség kérdése, ami főképp ebben a kérdésben kulminál: a produktivitás szempontjából a magántulajdonhoz van-e kötve a kezdeményezés s a vállalkozás szelleme? De ez a kérdés nyilván nem a gazdaságtan tudományára, hanem a lélektanra tartozik.

A mi témánk szempontjából ez itt nem tárgyalandó kérdés.

Annyit azonban – in parenthesi – mégis, hogy az érdektelen szellemi munkások legkiválóbbjainál ma már ez nem is kérdés. Csak a kivétel időpontjának és módozatainak és részben mérvének kérdésében lehetnek eltérések.

A mi témánk szempontjából a nagy erkölcsi akarásnak csak egy korlátja lehetne: a fenn kifejtett természeti törvény. Tudás és akarat nem egy természeti törvény hatását befolyásolta már, de a szóbanforgó nem olyan természeti törvény, amelyet tudás befolyásolhatna, vagy akarat befolyásolni -
(Folytatjuk.)

P O L I T I K A

Sisa Miklós: A bolsevizmus Pestre érkezett

A bolsevizmus Pestre érkezett Nem a kommunistákkal jött, itt volt már régien és nem azzal a céllal, hogy a szocialista társadalmat megcsinálja. Ellenkezőleg. Azzal a céllal, hogy a mai hatalmi viszonyokat és ezzel a kispolgári reakciót megrögzítse.

Lehetetlen nem találkozni vele.

A bolsevizmus – terror. És ma pogromok vannak Pesten, embereket nem cselekedeteik, hanem politikai nézetük alapján tartóztatnak le. A letartóztatások tömegesek, az üldözés minden kommunista hitű emberre kiterjed

A bolsevizmus: klikkdiktatúra és ma egy kispolgári pártnak a magyar szociáldemokrata pártnak a vezetősége uralkodik minden kontroll nélkül az országon. A kritika minden elfojtásával. Az »Internacionálé«-t nem nyomják ki.

A bolsevizmus: zsoldos hadsereg. A zsoldos hadsereg csak a vállalkozónak szuperál és megfontolás tárgyává teszi a vállalkozást. Fűteni kell gyűlölettel. A magyar népköztársaság budapesti helyőrsége, a vörös gárda kizárólag Pogány Józsefnek ennek a legremekebb bolseviki vezérnek szuperál.

A bolsevizmus: központi hierarchia a választás kizárásával vagy kijátszásával. A munkás tanács tagjait a központ nevezeti ki. Ezt nálunk bizalmiférfi rendszernek hívják. Az előrehaladás alapja a parthűség.

A magyar bolsevizmusnak, – amelytől a magyar kommunizmust meg kell különböztetni – nincs meg az a jézusi célkitűzése, mint az oroszoknak.

A magyar kormány-bolsevikiek hozzájárultak egy reakciós földosztó kispolgári földreformhoz, amit nagyon nehéz lesz szövetkezeti agitációval korrigálni.

Eddig mit sem tettek a közigazgatás kicserélése, a kapitalista összefüggések kiirtása, az egész adminisztrációnak a proletariátus kontrollja alá való helyezése tárgyában.

Eddig mi sem történj a központok demokratizálása, a közvetítés kiküszöbölése, a gyűjtő és szétosztó organizmusok teremtése tárgyában. De megjelent már egy ellenőrizhetetlen tiir a szabad kereskedelem vissza állításáról, mihelyt lehetséges.

Eddig mi sem történt a kapitalisták szabotálásának meggátolására, gyári statisztikák felvételére, (anyagkészletekről és arról, hogy a gyár racionálisan termel-e) üzemek koncentrálása, irracionális termelési módok megszüntetése, gyári titkok közkinccsé tétele tárgyában.

De történt a pártnak egy természetellenes megdagadása.

Történt a pártnak kispolgárok általi tömeges megrohanása.

Az ügynökök szakszervezetét a szakszervezeti tanács már elismerte, egy vidéki városban a kereskedők legnagyobb része párttag, ha így folytatódik legközelebb találkozunk a nem dolgozó részvényesek szociáldemokrata szakszervezetével.

Ezt a rohamot demokratikus párt nem bírja ki.

A Károlyi-párt sem bírta ki.

A szociáldemokrata-párt is csak úgy bírja, hogy életbeléptette a legkíméletlenebb párdiktatúrát, a kritika teljes letörését, a terrort, – egyszóval azt, amit én talán önkényesen – bolsevizmusnak hívok.

Ellenben elmulasztotta a tömegeknek intellektuális és morális felemelését, ami a demokrácia előfeltétele. Érdekel bennünket, hogy a brutális rendőröket a szakszervezetük kizárja-e tagjai sorából.

Már pedig nékem szent meggyőződésem, hogy a proletariátus felszabadulása csak a proletariátus és nem a vezérek műve lehet, hogy a nagy tömegek értelmi és erkölcsi színvonalának emelése nélkül nem lehet őket megváltani, mert nem akarják, hogy megváltsák őket.

Szent meggyőződésem, hogy ha Oroszországban a szocialista köztársaságot sikerül megcsinálni, úgy ez, a moszkvai akadémia, a csodálatos vörös vonatok – melyek hetenként ezrével ontották a tanítodat a falvakba – az orosz erkölcs érdeme lesz.

Most, hogy a szociáldemokrata párt egyetlen kontrollja, a kommunista-párt kiirtott, égető szükségességnek tartjuk egy meg nem alkuvó, ellenőrző szocialista ellenzéki *mozgalom* megindítását, mely szemben a párttal nem a diktatúra, de a demokrácia morálján áll és nem kispolgári megalkuvó, de pozitív és konstruktív szocialista politikát csinál.

S ZEMLE

Polányi Károly: Jog és erőszak

»Jogrend végrehajtóhatalom nélkül nincsen. A végrehajtóhatalom esz-
köze pedig végsősorban mindig az erőszak.«

»De maga ez a végrehajtóhatalom is gyakran az erőszak szülötte. Mert az eszme, amely a jogrendben megtestesül, sokszor csak erőszakkal válhatott jogi hatalommá és mindig csak az erőszak fenyegetésével maradhat meg annak.«

Gyengébb elmék számára ebből önként következik, hogy a jog lényege az erőszak.

Lássuk.

Fény nincsen sötétég nélkül, se pszichológiailag, se a természetben. Fényt csak annyiban beszélhetünk, ha sötétséggel áll szemben, fényt csak olyan közegtől létesítettünk, amely maga nem fény, hanem az anyag sötétsége. A fény lényege mégsem sötétség, hanem annak éppen az ellenkezője.

Egészség nincsen betegség nélkül, se fogalmilag-, se a valóságban elválasztani őket nem lehet. Poláris jelenségek, amelyek egymás nélkül nincsenek. Az egészség lényege annyiban nem a betegség, hanem éppen az ellenkezője: a betegség hiánya, távolléte, vagy korlátozása. Nem szívesen hozunk fel efféle példákat, amelyek eleve hibásat,*

*) Valóban: az efféle érvelés se nem tudományos, se nem őszinte, hanem éppen olyan tudománytalan és éppen olyan erőltetett, mint a tetek, amelyet támad. Onnét van ez, hogy metafizikai tételeket cáfolni akarunk, ahelyett, hogy erre a mivoltukra egyszerűen rámutatnánk.

Az olyan gondolatok, amelyek eleve is homályos és meghatározhatatlan fogalmaira épülnek, aminők »lényeg«, »ellentét«, »elválaszthatatlan« és így tovább, nem adhatnak használható eredményt, mert rossz anyagból vannak.

Hogyan lehetne valamit megvilágosítani azzal, hogy megmondom, mi a lényege, amikor nincsen homályosabb dolog annál, – mi a »lényeg«, – hogyan határozzunk meg valamit az ellentét szó segítségével, amikor nin-

hiszen Pascal első tétele szerint, «sohase vállalkozunk arra, hogy olyasvalamit meghatározzunk, ami amúgy is annyira világos, hogy nincsen nála világosabb fogalmunk, amivel megmagyarázhatnánk.» Már pedig; mi világosabb annál, hogy jog és erőszak lényegében nem ugyanaz, hanem egymással lényegükben ellenkező tünemények?

Az igazság az, hogy jog és erőszak között igen sokféle összefüggést tapasztalunk, akár a történelemben és a társadalomban objektíve szereplő jogokat és erőszakokat vizsgáljuk, akár a kettő u. n. tiszta fogalmait vegyük szemügyre. Még úgy természetesen, ha e kétfélet egyszerűen összekeverjük, ami a »talpra állított« dialektikus gondolkodás korszakalkotó vívmánya volt. De ez a sokrétű összefüggés mit sem változtat azon, hogy az erkölcsi világ számára, amelyben egyedül van értelme emberi értékről beszélői, ez a két érték mindig és mindenkor ellentétes előjellel szerepel és többé-kevésbé elmeháborodott volna, aki ezt komoly eszmélődés után tag-adásba venné. Ez azonban meggyőződésünk szerint még idáig nem is fordult elő.

A jognak, akár a konkrét jogeszmének, akár az objektív intézménynek, lehetnek, sőt egész bizonyosan vannak is kísérő tüneményei az erőszak és hatalom világában, mint ahogy a szerelmes nem képzelhet oly csodásat eszményéről, a költő nem kereshet olyan földöntúli rímet a szonettjéhez, amelyet az agy anyagcseréjének határozott vegyi képletei meg ne előznének és ne követnének. A szerelmes lélek világértelmező eszmélődése mégsem oxygen, sem hydrogen, és Petrarcanak, egyik rímét sem fogja a mindenható objektív tudomány valaha a 72. elem bármiféle képletével azonosíthatni.

Így a jogot sem.

Mert az emberi lélek szerkezetéből, mint e tárgyban végső tapasztalati terepből, nem pedig gazdasági rendből, termelési erőkből, statisztikákból, vagy hasonlóból ered az, hogy az ember a jogot kívánja és helyesli, sőt nem csak helyesli, hanem annak a megvédéséért magát feláldozni is kész, és ha az erőszak őt magát érne is a jog nevében, ha csak azt jognak valóban elismeri, még ezt az erőszakot is végtelen könnyűséggel eltérni képes. Így óhajtja, így védi és tűri a jogot az emberi kedély. Ám az erőszakot éppen ellenkezően. Ha jog ellenére óhajtja, elítéli magát érte, ha jog ellenére alkalmazza, a saját felelősségére

csen sokfélébb, mint ahány »ellentét« lehetséges és miképen válasszunk külön jelenségeket helyesen olyan eszközzel, aminő az elválaszthatatlanság fogalma, amikor az »elválaszthatatlanság nyilván nem egyéb logikai ítéletbe burkolt költői képnél, amelynél tehet a tiszta költészet még mindig világosabb valami.

lesz, ha meg jog ellenére túrni kénytelen azt, gyökeréig hatol és tébolyba kergeti a fájdalom. A Justismord, mint valami lidércnyomás üli mega képzeletet, és egy Dreyfus per, a jognak éppen olyan fanatikusaivá teszi az embereket, aminő tragikus hőse a jog-eszmének egy Michael Kohlhaas.

Elismerjük: forradalmak idején nincs jogrend. Ez magától értetődik. Más-más jogrendekért harcolnak az erőszak más-más fegyverévei. Mindig jogrendekért. A kommunisták úgy ératik, hogy amit ők most jogrendnek akarnak, amit ők annak is éreznek és elismernek: a proletariátus diktatúráját, mint átmeneti jogrendet (bár kétségtelenül ennél extravagánsabb jogrendek is voltak már), a proletariátus jórésze jogrendnek érezni nem képes. Ez az amiért nem is jogrendnek nevezik azt, hanem diktatúrának, erőszak-rendnek. Ezt a szójátékot, akarják igazolni azzal (aminél viszont alig tudunk extravagánsabb állítást elképzelni) hogy jog és erőszak lényegében egy és ugyanaz és ezt a világmegváltó felfedezésüket ezenfelül még filozófiai ködbe is burkolják, helyes érzékkel tartván attól, hogy azt köznapi igazságképen egyszerű bányásznak tartanak. Jól mondja Cicero, hogy nincsen olyan abszurdum, amit a filozófusok egyike, vagy másika, valaha tételül fel ne állított volna.

Jog és erőszak kettő. Az átmeneti jogrend, amit a kommunisták óhajtanak, szintén jogrend. Nem igazságos, nem észszerű, de ha az erőszak hatalmat tud létesíteni, amely azt deklarálja és végsősoron érvényesíti is, úgy minden esetre jogrend. Ezt el kell ismerni minden ellenfelüknek, – de el kell ismerniök nekik maguknak is. Ám hirdessék a jogrend igazságosságát és célszerűségét és teremtsék meg ezzel annak erkölcsi alapjait, ha hisznek benne. De fogalmakkal ne erőszakoskodjanak. Az embert lélek igényeinek eleget kell tenni, mert azok nem túrnak misztifikálást. Más az, amire a jog támaszkodik és más az, amire az erőszak. Ne hirdessék azt, hogy jog és erőszak ugyanaz és ne vállaltassák a tömegekkel olyan erőszak felelősségét, amelytől azok utólag visszarettennek a jogosság érzésének hiányában és ártatlan filozófusokkal se olyan elméleteket, amelyek csupa jóakarát és csupa előzékenység, csak nincsen bennük egy szikrányi igazság sem.

Forbát Árpád: Kurt Eisner

Mialatt e sorokat leírom, még fülembé cseng az a revolverdörrenés, mely kioltotta életét Egész München az utcán van, munkások fekete tömege hullámszikra végig a Ludwigstrassen a Theresienwiése felé, ahol novemberben megszületett a forradalom s ahonnan elindult az az ember, akinek életét ma gróf-diák oltotta ki. A munkások letették a munkát for-

radalmi autók robognak fűlsiketítő szirénákkal – s a polgárok jókedvűen s mosolyogva sétálnak, mintha misem történt volna. Mindaz a gyáva közöny, mely a forradalom tevésekor elkeserítő s felbátorító volt, most minden kárörömmé alakult át

Eisnert gyűlölték, meri a proletárság imádtá s mert nagyon is ember volt nekik, idegen faj, mélyebb árkú lékk. Az ő gyönyörű berni szereplése – mély embervoltának igaz dokumentuma – melynek az egész internationale tapsolt, itthon csak gyűlöltre talált. Pedig Eisner rejtélyes keveréke volt a kulturális intellektuellnek s a rajongó forradalmárok s talán a kellenél is több forradalmi lendületet áldozott fel polgári értékelésű kultúrőrökért. De a burzsoázia ezt nem látta. Azt sem látta, hogy a revolucionista meghozta a legnagyobb áldozatát az evolúciónak: feladta merev ellenkezését a nemzetgyűléssel szemben, melyről pedig fanyar bizonyossággal tudta, hogy a reakció fészke lesz.

Ma elindult szomorúan és fáradtan a nemzetgyűlés felé: A polgárságnak le kellett volna borulnia az útja mellett de ő csak a gyűlölet pillantásaival találkozott. Az a golyó, melyet egy diák röpített feléje – a diákság itt még ma is reakciós és imperialista s már ma is revancheről álmodik – nem érte váratlanul. Az ő élete ezerszer lobogott poklok felett, mikor fegyvertelenül ment forrongó spartakisták közé, kik ellen harcolnia kellett, mialatt a lelke legelrejtettebb mélyén ő is kommunista volt. Igazi kommunista, akit csak mély és emberséges művészleke – mely irtózott a vértől – vitt a »rend« pártjához. Az a golyó, melytől a régi világ múmiái a forradalom halálát várták, azt az átfogó erőt ölte meg, mely a baloldali radikalizmust egyesíteni tudta a mérséklettel s megakadályozta hogy a tunya, elvtelen, gyáva s ostobán rövidlátó polgárságot elérje a sorsa, melyet megérdemel. Mert az ostobaság – az emberi nem legősibb eredendő bűne – nagyobb bűn a gonoszásznál is s nincs s nem lehet igénye kisebb büntetésre csak azért, mert eredendő bűn.

A munkásság; melyet szeretett s melybe szerette volna művészi kultúrálmaid is beleoltani – a munkásság gyászol. S a polgárság ajkán megfagy a közönyös, bűnös mosoly.

Minden cikkért szerzője felelős.

Felelős szerkesztő és kiadó. Polányi Károly

Szerkesztőség és kiadóhivatal V., Váci körút 33.

Kiadóhivatali órák: minden hétköznap d. u. 5-9. Szerkesztőségi órák: csütörtök este: 6-8.

HELIOS SAJTÓIPARI ÜZEM. V FALK MIKSA-UTCA 26-28.